

BOSHLANG'ISH SINIF O'QUVCHILARINING INGLIZ TILINI TEZKOR O'RGANISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI VA OMILLARI

Saparbaeva S.K.

NMPI. Pedagogika kafedrası doktoranti

Tayanch so'zlar: dastur, ko'nikma, erda yosh, pedagogic- psixologik, talaffuz, lug'at, dars reja, so'zlarni yodalash, texnologiya, ta'lim ilovalari.

Ключевые слова: программа, навык, ранний возраст, педагогический, психологический, произношение, словарный запас, план урока, запоминание слов, технология, образовательные приложения.

Key words: program, skills, early age, pedagogical, psychological, pronunciation, vocabulary, word memorization, educational applications.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilini o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogic-psixologik xususiyatlari va omillari haqida aytib o'tilgan. O'zbekistonda ingliz tilini o'rganish dasturi, o'rganuvchilarning yoshi, tilni tez o'rganish talabi va qiyinchiliklari, dars rejasining ahamiyati va bolaga tilni o'rganishda ta'sir etuvchi muhit haqida aytib o'tilgan.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье говорится о педагогических, психологических особенностях и факторах развития навыков изучения английского языка у учащихся младших классов. Были упомянуты программа изучения английского языка в Узбекистане, возраст учащихся, требования и трудности быстрого изучения языка, важность плана урока и среды, влияющей на изучение языка ребенком.

SUMMARY:

This article discusses the pedagogical and psychological characteristics and factors of developing English language skills in primary school students. The English language learning program in Uzbekistan, the age of learners, the requirements and difficulties of rapid language learning, the importance of the lesson plan and the environment that influences the child's language learning are discussed.

Bugungi kunda, dunyoning o'zaro bog'langan jamiyatida, ingliz tilini bilish ta'lim va professional hayotda muvaffaqiyatning asosiy omiliga aylangan. Xalqaro til sifatida ingliz tili muloqot, madaniy almashuv va ilg'or bilimlarga

kirish uchun ko‘prik vazifasini o‘taydi. Buni inobatga olgan holda, butun dunyo bo‘ylab, shu jumladan O‘zbekistonda ham ingliz tili dasturga erta yoshdan kiritilgan.

Bosqichma-bosqich ingliz tilini o‘rgatish bo‘yicha talabning ortishi, o‘quvchilarning bu muhim ko‘nikmani erta yoshda egallashi zaruratini aks ettiradi. Erta til o‘rganish nafaqat kognitiv qobiliyatlarni yaxshilaydi, balki yosh o‘quvchilarga oliy ta‘lim va undan keyingi hayotda muvaffaqiyat qozonish uchun asos yaratadi. Biroq, tez til o‘rganish talabi hali o‘z ona tilini rivojlantirayotgan va formal ta‘limga moslashayotgan yosh bolalar uchun o‘ziga xos qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

Samarali o‘qitish strategiyalari va yosh o‘quvchilarning kognitiv va emotsional ehtiyojlarini tushunish orqali o‘qituvchilar muvaffaqiyatli til o‘rganishni ta‘minlaydigan qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratishlari mumkin. Boshlang‘ich sinflarda ingliz tilini tez o‘rganish uchun samarali pedagogik strategiyalarni psixologik tayyorgarlik bilan birlashtiradigan kompleks yondashuv zarur.

Ikkinchi til, masalan, ingliz tilini erta o‘rganish ko‘plab kognitiv va rivojlanishga olib keladi. Bolalik davrida miya o‘zgaruvchan plastiklikka ega bo‘lib, bu bolalarga yangi ma‘lumotlarni osonlik bilan qabul qilish imkonini beradi. Ushbu tabiiy qobiliyat yosh o‘quvchilarga til qoidalari, talaffuz va lug‘atni kattalar kabi qiyinchilik bilan emas, balki samarali o‘rganish imkoniyatini beradi. Yangi tilni erta o‘rganish, bolalarga muammolarni hal qilish, ijodkorlik va kognitiv moslashuvchanlikni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa ularning umumiy akademik natijalarini yaxshilaydi.

Immersiv o‘qitish muhiti yaratish ushbu foydalardan maksimal darajada foydalanish uchun muhimdir. Immersiya usullari, masalan, ingliz tilini asosiy o‘qitish tili sifatida ishlatish yoki uni kunlik dars faoliyatlariga kiritish, bolalarni tilni o‘ylash va muloqot qilishga undaydi. Ushbu doimiy ta‘sir til ko‘nikmalarini mustahkamlashga va ishonch hosil qilishga yordam beradi, bu esa o‘rganish jarayonini tabiiy va qiziqarli qiladi.

Ingliz tilini yosh o‘quvchilarga o‘rgatish, ularning rivojlanish bosqichlariga moslashtirilgan usullarni talab qiladi. O‘yinlar, hikoyalar va qo‘shiqlar o‘rganishni zavqli va bolalarning qisqa e‘tiborini hisobga olgan holda samarali qiluvchi kuchli vositalardir. Masalan, lug‘at o‘yinlari so‘zlarni eslab qolishni yaxshilashga yordam beradi, hikoyalar esa murakkab gap tuzilmalarini tushunish uchun qulay kontekstni taqdim etadi. Ushbu usullar nafaqat faollikni rag‘batlantiradi, balki ingliz tilini o‘rganishga ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Texnologiya, shuningdek, interaktiv va shaxsiylashtirilgan o'qitish tajribalarini taqdim etib, o'rganishni yanada qiziqarli qilishga yordam beradi. Ta'lim ilovalari, raqamli kartochkalar va multimediya resurslari, masalan, animatsion videolar yoki virtual haqiqat vositalari darslarni yanada qiziqarli qiladi. Texnologiya, shuningdek, har bir o'quvchining o'z tezligida o'rganishiga imkon beradigan farqlashgan o'qitishni ta'minlaydi.

Tezlashtirilgan ingliz tilini o'rganish uchun samarali dastur lug'at, grammatika va gapirish ko'nikmalarini o'rganish o'rtasida muvozanatni saqlashi kerak. Dastur yoshga mos bo'lishi va takroriy yodlashdan ko'ra amaliy foydalanishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Yangi tushunchalarni oddiydan murakkabga qadar ketma-ket tanishtirish o'quvchilarga mustahkam asos yaratishga yordam beradi. Masalan, oddiy salomlashish va umumiy otlarni o'rgatish, keyinchalik gap tuzilmalari bilan davom etish, bosqichma-bosqich rivojlanishni ta'minlaydi.

Tezlashtirilgan ingliz tilini o'rganishning muvaffaqiyati asosan o'qituvchining tajribasi va yondashuviga bog'liq. ESL (Ingliz tili sifatida ikkinchi til) pedagogikasida mustahkam bilimga ega o'qituvchilar yosh o'quvchilarning o'ziga xos ehtiyojlarini yaxshiroq qondirishadi. Ular murakkab tushunchalarni soddalashtirishni, sinf ichidagi dinamikani boshqarishni va talabalar qiziqishini saqlash uchun ijodiy usullarni qo'llashni yaxshi bilishadi.

Bolalarning kognitiv jarayonlari ularning ikkinchi tilni o'rganish qobiliyatida muhim rol o'ynaydi. Yosh o'quvchilar tabiiy ravishda yod olish qobiliyatiga ega, bu ularga grammatika tuzilmalarini va lingvistikani aniq o'rgatmasdan topishga yordam beradi. Bundan tashqari, ularning tovush va intonatsiyani taqlid qilish qobiliyati to'g'ri talaffuzni rivojlantirishda yordam beradi.

Xotira, e'tibor va muammo yechish ko'nikmalari til o'rganishda asosiy omillardir. Qisqa muddatli xotira yangi lug'at va iboralarni eslab qolishga yordam beradi, uzoq muddatli xotira esa til bilimlarini vaqt o'tishi bilan integratsiya qilishga imkon beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari nisbatan qisqa e'tiborni saqlab qolishadi, shuning uchun darslar qiziqarli va xilmaxil bo'lishi kerak. Muammo yechish mashqlari, masalan, jumboqlar yoki kontekstga asoslangan til vazifalari kognitiv rivojlanishni yaxshilashga va o'rganishni mustahkamlashga yordam beradi.

Yosh o'quvchilarning emotsional holati ularning ingliz tilini o'rganish qobiliyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Stresssiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit emotsional tayyorlikni rivojlantirish uchun zarurdir. Bolalar o'zlarini xavfsiz va qo'llab-quvvatlangan his qilganda, yangi tilda gapirish kabi xavfli harakatlarni xatolardan qo'rqmasdan qilishga moyil bo'ladilar.

Ijобiy rag‘batlantirish, masalan, maqtovlar va sa’y-harakatlar uchun mukofotlar motivatsiyani oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Rag‘batlantirish o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshiradi va bolalarga o‘rganishni ijobiy tajribalar bilan bog‘lashga yordam beradi. O‘qituvchilar va ota-onalar ingliz tilini o‘rganishni bolaning qiziqishlariga mos keladigan faoliyatlar, masalan, hikoyalarni o‘qish yoki ingliz tilida o‘yinlar o‘ynash orqali ichki motivatsiyani oshirishi mumkin.

Tezlashtirilgan o‘rganish talablarining psixologik bosimi bolalar uchun sezilarli stress yaratishi mumkin. Nohaq kutishlar yoki ortiqcha yuklar xavotirga, o‘ziga bo‘lgan past ishonchga va hatto o‘rganishga qarshi kurashishga olib kelishi mumkin. Ushbu bosim kognitiv va emotsional rivojlanishni sekinlashtirishi va ingliz tilini o‘rganishdagi rivojlanishni to‘xtatishi mumkin.

Ushbu salbiy ta’sirlarni kamaytirish uchun o‘qituvchilar talabalarning farovonligini birinchi o‘ringa qo‘yadigan strategiyalarni qo‘llashlari kerak. Darslarni boshqariladigan qismlarga bo‘lish va o‘yin va dam olish uchun vaqt ajratish kognitiv yuklanishni oldini olishga yordam beradi. Moslashuvchan tezlik va individual o‘rganish rejalari bolalarga o‘z tezligida rivojlanishga imkon beradi. Hamkorlik va guruh faoliyatlarini rag‘batlantirish, shuningdek, jamoaviy ishlash va umumiy yutuqni rag‘batlantirish orqali bosimni kamaytirishi mumkin.

Bolaning uy muhiti, madaniy kelib chiqishi va darsdan tashqari ingliz tiliga ta’siri o‘rganish natijalariga sezilarli darajada ta’sir qiladi. Ingliz tili qadrlanadigan va kundalik hayotga kiritilgan oilalarda bolalar o‘z ko‘nikmalarini amalda sinash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Ota-onalar bilan ingliz tilidagi kitoblarni o‘qish yoki ta’limiy dasturlarni ko‘rish kabi ota-onalarning ishtiroki til o‘rganishni kuchaytirishi mumkin.

Madaniy kelib chiqish, shuningdek, ingliz tilini o‘rganishga bo‘lgan munosabatni shakllantiradi. Ba’zi jamiyatlarda ingliz tili yaxshi imkoniyatlarga yo‘l ochuvchi vosita sifatida qaraladi, boshqalarida esa ona tiliga yoki madaniy identifikatsiyaga tahdid sifatida ko‘riladi. O‘qituvchilar ushbu nuqta nazarlarga sezgir bo‘lishlari va bolaning madaniy merosini hurmat qilish bilan birga ingliz tili bo‘yicha malakani rivojlantirishga yo‘naltirilgan muvozanatli yondashuv yaratishga intilishlari kerak.

Darsdan tashqari ingliz tili bilan shug‘ullanish, masalan, media, ijtimoiy munosabatlar yoki qo‘shimcha faoliyatlar orqali, til o‘rganishni yanada boyitadi. Maktablar jamiyatlar bilan hamkorlik qilib, ingliz tilida immersiv tajribalarni taqdim etadigan tadbirlar yoki dasturlarni tashkil qilishlari mumkin.

Ushbu psixologik jihatlarni hisobga olgan holda, o'qituvchilar ingliz tilini tez o'rganishni faqat tezlashtirish bilan emas, balki yosh o'quvchilarning umumiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydigan muhit yaratishi mumkin.

Umuman olganda, ushbu maqola boshlang'ich ta'limda ingliz tilini tezlashtirilgan o'rganishning muhim jihatlari ko'rib chiqildi. Ingliz tilini erta o'rganishning ahamiyati va bunday dasturlarni muvaffaqiyatli amalga oshirishga ta'sir qiladigan pedagogik hamda psixologik omillar ta'kidlandi. Eng asosiy qiyinchiliklar o'qituvchilarning cheklangan mavjudligi, tezlashtirilgan o'rganishga moslashtirilgan resurslarning yetishmasligi va ingliz tilini o'rganishni boshqa akademik fanlar va ona tili rivojlanishi bilan muvozanatlash zarurati sifatida belgilandi.

Muvaffaqiyatli tezlashtirilgan ingliz tilini o'rganishni ta'minlash uchun pedagogik hamda psixologik prinsiplarni integratsiya qilish juda muhim. Pedagogik jihatdan bu turli xil o'quvchilarning ehtiyojlariga mos keladigan dalillarga asoslangan strategiyalarni qo'llashni, psixologik jihatdan esa ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi o'qish muhitini yaratishni anglatadi. Ushbu prinsiplar kombinatsiyasi tezlashtirilgan til o'rganish uchun mustahkam asos yaratadi va bolalarga global dunyoda muvaffaqiyatli yashash imkonini beradi.

Biroq, o'qitish resurslari, o'qituvchilarni tayyorlash va muvozanatli dasturlar bo'yicha mavjud bo'lgan bo'shliqlarni to'ldirish uchun yanada ko'proq tadqiqotlar zarur. Tezlashtirilgan ingliz tilini o'rganish bo'yicha eng yaxshi amaliyotlarni chuqurroq o'rganish, faqat hozirgi yondashuvlarni takomillashtirishga yordam bermasdan, sifatli ta'limga teng kirishni ta'minlovchi ta'lim siyosatlarini qo'llab-quvvatlashga ham yo'l ochadi. Shuning uchun tezlashtirilgan o'rganish usullarining samaradorligini o'rganish va ushbu sohadagi mavjud qiyinchiliklarni yengish uchun innovatsion yechimlarni ishlab chiqishga yanada ko'proq e'tibor qaratish zarur.

Adabiyotlar:

1. Jalolov J.J., Makhkamova G.T., Ashurov Sh.S. English Language Teaching Methodology. – T.: Fan va Texnologiyalar, 2015. – 336 b.
2. Akbarova SH.X. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini (lug'at bilan ishlash jarayoni) o'qitishning lingvodidaktik asoslari. Ped. fan. nom. dis. – T.: O'zDJTU, 1999. – 140 b.
3. Акбарова Ш.Х. Мактабгача ёшдаги болаларга инглиз тилини (луғат билан ишлаш жараёни) ўқитишнинг лингводидактик асослари. Пед. фан. ном. дис. – Т.: ЎзДЖТУ, 1999. – 140 б.
4. Немов Р.С. Общие основы психологии. – М.: Владос, 2003. – 314 с.
5. Никитенко З.Н. УМК по английскому языку English 1,2,3,4. М.: Просвещение, 2010.
6. <https://breakingnewsenglish.com/1901/190117-ecology.html>
7. <https://dreamlikechild.weebly.com/blooms-vs-andersonkrathwohl-taxonomy-revised.html>